

Kadın cinselliğinde gelenekler ve kültür

Öğr. Gör. Yeliz Kaya¹, Doç. Dr. Ergül Aslan²

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir Sağlık Yüksekokulu, ²İstanbul Üniversitesi, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre; Gelenek, bir toplumda eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalınlılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlardır. Kültür ise; Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür (1).

Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsellik gibi kavramları içine alan "Cinsiyet kültürü" şeklinde adlandırılan kavram, toplum içerisinde cinsiyete yönelik nitelendirmeleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Cinsiyet kültürü, kültürün cinsiyete yönelik geliştirdiği değer hükümleri bütünüdür. Toplum içerisinde önemli bir yere sahip olan ve cinsiyete yönelik davranışları yönlendiren bu kültür, insanlar arası ilişkilerde düzeni sağlar. Bir toplumda kadına ve erkeğe yönelik tanımlamaları, bunlara ilişkin davranış kalıpları, cinsiyete dair kimlikler, cinslerin birbirlerine karşı olan ilişki biçimleri, tutumları, evlenme adetleri, aile tiplerini de içine alan çok geniş bir alanı ifade eder. İnsanların hayatlarını sürdürürken bu değerlere duyarsız olması mümkün değildir. Bu nedenle cinsiyete yönelik toplumun ve kültürün ileri sürdüğü tutumlar ve değerler, insanlar üzerinde denetleyici, sınırlandırıcı ve rehberlik edici bir şekilde pek çok işlevi yerine getirirler. Toplum insanlardan cinsiyet farklılıklarına ait rolleri yerine getirmesini beklemektedir (2).

Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar sadece biyolojik, fizyolojik veya psikolojik değil, aynı zamanda kültürelidir. Bu farklılıklar, cinsiyet özellikleri ile birlikte cinsiyete yönelik kültür tarafından belirlenen yargıların ve rollerin öğrenilmesine de bağlıdır. Çünkü çoğu zaman kadına ve erkeğe atfedilen özelliklerin kültür içerisinde tanımlanmış, öngörülmüş bir yeri bulunmaktadır. Örneğin çoğu zaman öne sürülen kadınların ve erkeklerin farklı duygusal yapı

özelliğine sahip olması hususunda, bu duygusallığın toplumsal yapı tarafından belirlendiği öne sürülmektedir (2).

Erkek egemenliğinin göstergeleri kadın cinselliğine de yansır. Cinsellik, kadınların ve erkeklerin gündelik yaşamlarını ve beden algılarını güçlü bir biçimde etkilemesinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet rejiminin de kurucu bir öğesidir. Yani, bireylerin toplumsal konumlarının, birbirleriyle ilişkilerinin, toplumsal yapıların kuruluşunun ve işleyişinin cinsiyetlendirilmiş olduğunu söylerken, cinselliğin özel alanda yaşanıp biten bir deneyim olmadığını, tersine, kadınların ve erkeklerin toplumsal konumlarının kurucu bir bileşeni olduğunu söylemektedir (3).

Kadın cinselliğinin kontrolü

Cinsellik kişinin çevreyle olan ilişkisinden, yaşam koşullarından ve içinde yaşadığı kültürden önemli ölçüde etkilenir (4). Cinsellik, hem toplumsal olanı etkileyen, hem de ondan etkilenen bir olgu olarak; kadın yaşamında belirleyici bir rol oynar (3). Kadın cinsel sağlığı üzerinde kültür, gelenek ve göreneklerin ne tür bir etkileri olduğu net olarak bilinmemekle beraber hangi kültürde olursa olsun zorlama, ayrımcılık, aldatma, insan ticareti ve / veya şiddetin olumsuz etkileri olduğu aşıkardır (5). Kadın cinselliği kendinin ve partnerinin bulunduğu çevrenin bileşenlerinden etkilenmektedir. Kültür, toplumun gelenekleri ve inancı hem kadının hem de erkeğin cinsel sağlığının oluşmasında ve sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesinde önemli rol oynarlar. Gelenekler kadının tüm yaşam döngüsü boyunca (puberte, evlilik, gebelik, menopoz ve yaşlılık dönemi) cinselliğini nasıl yaşaması gerektiğini belirler (6,7).

Mert ve Özen'in 2009 yılında yapmış olduğu çalışmada; Araştırmaya katılan kadınların %86.2'si cinsel konuların aile içinde konuşulmadığını ifade etmiştir. Çalışmaya katılan kadınların %37.9'u ilk cinsel konularla ilgili bilgileri kız arkadaş yoluyla, %24.1'i sevgili veya eş aracılığıyla,

%19'u ailenin aydınlatmasıyla, %18'i basın yayın aracılığı ile öğrendiklerini bildirmişlerdir. Mastürbasyon hakkındaki görüşleri sorulduğunda %44.8'i olağan-normal olarak ifade ederken, %25.9'u günah- ayıp olarak yorumlamıştır (8).

Kadınlar, tarih boyunca cinsiyet ayrımcılığı ile karşı karşıya kalmışlardır. Eşitliğe yönelik gelişmeler kaydedilmesine rağmen, kadınlar hala ayrımcılığa maruz kalabilmekte, cinsel istismara uğrayabilmektedirler. Bunda geleneksel cinsiyet rollerinin ve bu rollerin öğrenildiği sosyalleşme sürecinin etkisi büyüktür (9). Bekaretini kaybetme korkusu sebebiyle kadın, kendi rızasıyla oluşabilecek cinsel ilişkiden uzak dururken, rızası dışında gerçekleşebilecek cinsel temasları da engellemek için bedeni üzerindeki denetimi bir erkekle paylaşır ya da kendisi üstlenir. Böylelikle hem kadın bedeni, hem de kadın cinselliği denetlenmiş olur (3).

Kadınların insan haklarının korunması sıklıkla kadın cinselliği üzerindeki ataerkil kontrol mekanizmaları ile çatışmaktadır (10). Kadın cinselliğinin denetlenmesi ataerkil toplumların bir özelliğidir. Ataerkil toplumların kadından beklediği rol saflığını korumasıdır. Daha küçük bir çocukken kendi bedenlerinin aileleri açısından ne anlama geldiğini öğrenen çocuklar onu titizlikle koruması gerektiğini öğrenir, karşı cinsle ilişkiler konusunda endişe ve utanç taşırlar (11). Cinsel ilgi ve aktiviteler kısıtlanır. Bazı kadınlar cinselliğin günah ve ayıp olduğu yönünde telkinlerle büyütülürler. Erişkin olduktan sonra da doğal olarak hissedecekleri cinsel arzularını bastırırlar. Cinsel ilişkilerde sorumluluğun gelişmesine izin vermezler ve cinsellikle ilgilenmemeyi yüceltirler. Bu tür kişilerde cinsellik bir sıkıntı kaynağıdır. Cinsel ilgi ve ilişkilerin hepsinde suçluluk ve utanç ortaya çıkarıcıdır (12). Bütün bunlar kadın cinselliği üzerinde toplumsal kontrolün ne denli baskın olduğunu gösterir.

Evin reisi olarak erkek, aile mülkünün de sahibi olmakla birlikte, ailenin içinde kadınların cinselliğini, ev içi ve ev dışı üretimini, doğurganlığını ve tüm yaşam alanlarını denetlemekte ve yönlendirmektedir (11). Kadınların cinselliği istememeleri sadece eşine yanıt vermeleri beklenir. Kadınlar erkeklere neyi cinsel olarak uyarıcı bulduklarını söylemekten kaçınırlar, yeteri kadar uyarılmadıklarında cinsel birleşmeyi reddetmezler, hazlarını artıracak daha aktif tutumlar almaktan kaçınırlar. Duygusal yakınlık daha önemli olduğu için yakınlık, kırgınlıkları olduğunda cinsel

işlevleri olumsuz olarak etkilenir (12). Kadın cinselliği üzerindeki erkek kontrolü; modern toplumlarda aile yapısındaki değişiklikler, kadınların eğitim düzeylerinin artması, toplumsal yaşama daha yüksek oranda katılmaları ile giderek azalmaktadır (13).

Değişik kültür ve toplumlarda önemli benzerlikler gösteren cinsel mitler de kadın cinselliğini kontrol altına alan durumlardır. Örneğin; cinsel aktiviteyi başlatma ve yönlendirme yükümlülüğünün erkeğe ait olduğunu ifade mitleri kadınların geleneksel edilgen rolünü de pekiştirmektedir. Bu mite göre cinsel ilişki isteğinin dile getirilmesi, ilişkide arzu edilen etkinliklerin talebi bir kadın için hafiflik olarak nitelendirilmektedir. Bu düşüncelerin etkisiyle pek çok kadın cinsellikle ilgili yeterli ve sağlıklı iletişimi kuramaz, insiyatif kullanamaz (14). Genellikle cinsellikle erkek beraber düşünülürken, kadın ancak cinsel yaşamın pasif katılımcısı, ya da gözü gönülsüz süsleyen obje olarak görülebilmektedir (3).

Kadınlara yaşatılan cinsel baskılara örnekler

İngiltere'de özellikle kadın cinselliği açısından tarihte çok önemli bir dönem olan Viktorya dönemidir. Viktorya döneminde yaygınlaşan ahlak anlayışı cinsel perhizin kadınlar için erdemlilik olduğu inancını daha da ileri götürüp, kadınların cinsel arzulara sahip olmadığını iddia etmiştir. Bu nedenle o dönemin kadınları içgüdülerini yok sayma ustası olmakla yükümlü olmuşlardır. Kısaca cinsellik, Viktorya dönemi kadını için hayatın bir rengi değil, daha çok kocasına karşı yerine getirilmesi zorunlu bir görevdir. Bu nedenle saygıdeğer bir kadının cinsel eylem sırasında zevk alması bile yadırganan bir davranış olarak kabul edilmiştir (3).

Kadınlara uygulanan bir diğer cinsellik baskısı olan kadın sünneti Mısır firavunlarından beri daha çok Sahra altı Afrika ülkelerinde yüzyıllardır devam eden ve yılda yaklaşık 2 milyon kıza yapılan bir uygulamadır. Kadın sünneti klitoris kısmen veya tamamen labium minusların hatta majuslarla beraber çıkarılmasını kapsar. Kadın sünnetinin derinliği ve tipi topluluklar arasında farklılıklar gösterebilir. Komplikasyon olarak kanama, sepsise neden olabilecek enfeksiyonlar, anestezi olmadığı için ağrı şokları görülebilir (15). Dış genital organların yokluğunda veya kısmen varlığında kadının cinsel haz bölgelerinin çok büyük bir kısmı yok edilmesinin istek, uyarılma, haz ve memnuniyet

üzerine olumsuz etkileri mevcuttur. Bu kadar riskli bir işlemin yüzyıllardır devam etmesinin nedeni ise kadın sünnetinin ailenin onurunu koruduğu ve kötülüklerden kadının uzak kalmasını sağladığı düşüncesidir. Çünkü klitoris alınıp libidosu azaltılan/yok edilen kadın ailesine utanç verecek davranışlardan uzak kalabilecektir (16).

“Kuzey ve Güney Akdeniz’in her yanında kızların bekareti öncelikle erkek kardeşlerini ilgilendiren bir meseledir. Yedi yaşındaki küçük bir erkek çocuk bile, genç bir kıza bekçilik yapmak üzere yetiştirilir ve onu ne tür tehlikelerin beklediğini çok iyi bilir (3). Ayrıca; dünya genelinde kadının değersizleştirilmesine başlık parası, tecavüz, düğün gecesi bekaretini kaybetmek, kadın seks ticareti gibi olaylar örnek gösterebilir (17,18). Kadın değersizleştirilmesine bir başka örnek ise Afrıkada bazı kabilelerde kocanın ölüm merasimi eşinin erkeğin bir veya birden fazla akrabası ile cinsel ilişkiye girmesi ile sonlanır. Bu ritüel ile kadın erkeğinden serbest kalır ve yaşadıkları köy kötülükler ve hastalıklardan korunmuş olur (19).

Ülkemizde Ceza kanununun 2004 değişikliğinden önceki hali kadınların aile tarafından kontrolünün önemini gösteriyordu. Değişiklikten önce örneğin cinsel suçlar, kamu ahlakı ve aileye karşı olan suçlar bölümünde ‘topluma karşı suçlar’ başlığı altında yer alıyordu. Kadınların vücutları ile ilgili meseleler kadınların kişisellikleri ile ilgili değil de aile ve toplumsal düzen ile ilgili meseleler olarak düşünülüyordu. Gelenek adı altında anılan bir başka pratik olan kan davası ile bir karşılaştırma meselenin toplumsal cinsiyet ile ilintisini ortaya koyabilir. Geleneğin en somut farkları hedefledikleri aktörlerin cinsiyetleriydi. Namus nedeniyle genelde kadınlar ölürken, kan davasından erkekler ölüyor (20). Aslında ülkemizde “Toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmiş cinsellik anlayışları, çocuklara çok erken yaşlarda aşılanır. Erkek çocuklardan, akrabalara ve komşulara penislerini göstermelerinin istenmesi ve bununla gurur duymalarının beklenmesi çok sık rastlanan bir uygulama iken, kız çocuklar, oyun oynarken iç çamaşırlarını, kazara bile olsa görünmesinin utanılacak bir şey olduğu

konusunda uyanılır. Utanma ile beraber anılan cinsel organ; kadının, cinselliği utanç olarak algılamasına sebep olur. Yine bu temele eklenen toplumsal öğeler, kadın cinselliği ve kadınların cinsel davranışlarını belirler (3).

Türkiye’de cinsellikleriyle ilgili olumsuz mesajların içselleştirilmesi, birçok kadının cinsel deneyimleri konusunda özgür ve bilgiye dayalı kararlar almasını güçleştirmiş, dolayısıyla kendilerine sağlıklı bir cinsel yaşam kurabilme olanaklarını sınırlamıştır (3). İki bin yılından sonra özellikle Güneydoğu Bölgesi’nde kadın intiharları oranının yükselmesi kadın üzerinde namusa dayalı baskıların önemini gündeme getirdi. İntihara teşebbüs edenlerin daha çok 15-24 yaş arasında eş seçimi yönünde baskılar yaşayan, bekaret denetimine maruz kalan kadınlar olduğu tespit edildi. Türkiyede özellikle aşiret ilişkilerinin güçlü olduğu topluluklarda kırdan kente göç ile yaşanan değişiklikler kadınların talepleri ile erkeklerin onlardan beklentileri arasında çelişkiler oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu durum cinselliği erkek kontrolü altında olan kadının yeni ortamlarda farklı deneyimler yaşayabileceği olasılığının bile erkekleri daha baskıcı hale getirip getiremeyeceği sorusunu gündeme getirmektedir (21).

Sonuç

Her konuda toplumsal gelişmelerin gösterilmesi, her birey için cinselliğin hak olarak tanımlanmasına rağmen günümüzde kadınlar hala cinsel konularda yeterince özgür olmayıp, onları değersizleştiren uygulamalarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Kadın cinselliği üzerine etki eden ve uzun sürelerde oluşmuş bazı geleneklerin kısa sürede çözümlenmesinin kısa bir zaman diliminde sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi mümkün değildir. Ancak, kadının cinselliği üzerinde baskı oluşturan uygulamaların dayanağı olan bazı gelenek ve kültürlerdeki yanlışlıklar sağlıklı cinsel yaşamın önemi vurgulanarak, doğru bilgilendirmeler yapılacak çalışmaların sayısının artırılması ile sağlıklı bir biçimde düzeltilmelidir.

Kaynaklar:

1. <http://tdkterim.gov.tr/bts/> Erişim Tarihi: 20.01.2013.
2. Ersoy E. Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2009;19(2): 209-230.
3. Dinçer Ö. Namus ve Bekaret: Kuşaklar Arasında Değişen Ne? *İki Kuşaktan Kadınların Cinsellik Algıları, Yüksek Lisans Tezi Ankara* 2007:5-61.
4. Kingsberg SA, Janata JW. Female sexual disorder: assessment, diagnosis and treatment. *Urol Clin N Am* 2007;34: 497-506.
5. World Health Organization. WHO website. Available at: <http://www.WHO.int/>. Erişim Tarihi: 24.12.2012.

6. Moreira ED Jr, Kim SC, Glasser D, Gingell C. Sexual activity, prevalence of sexual problems, and associated help-seeking patterns in men and women aged 40–80 years in Korea: Data from the Global Study of Sexual Attitudes and Behaviors (GSSAB). *J Sex Med* 2006; 3: 201–11.
7. Wolff B, Blanc A. Who decides? Women's status and negotiation of sex in Uganda. *Cult, Health Sex* 2000;2: 303–22.
8. Mert D, Özen N. Genel psikiyatri polikliniğine başvuran kadın hastalarda cinsel işlev bozukluğu ve ilişkili sosyokültürel parametrelerin değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri* 2011;14: 85–93.
9. Demirbilek S. Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik&Ekonomik Yorumlar* 2007;44(511): 25.
10. <http://www.kadinininsanhaklari.org/kategori/musluman-toplumlarda-cinsellik-ve-insan-haklari> Erişim Tarihi:24.12.2012.
11. Kahrman S. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2010;3(1): 30–35.
12. <http://www.cetad.org.tr/news.aspx?detail=19> Erişim Tarihi: 31.12.2012
13. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/namus_ger_oludirme.pdf Erişim Tarihi:24.12.2012.
14. Özmen E. Cinsel mitler ve cinsel işlev bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası* 1999; 2:49–53.
15. Nour NM. Female genital cutting: Clinical and cultural guidelines. *Obstet Gynecol Surv* 2004;59: 272–9.
16. Elchalaoui U, Ben-ami B, Brzezinski A. Female circumcisionthe peril remains. *BJU Int* 1999; 83(Suppl. 1): 103–8.
17. Logmans A, Verhoeff A, Raap RB, Creighton F, van Lent M. Should doctors reconstruct the vaginal introitus of adolescent girls to mimic the virginal state? Who wants the procedure and why. *BMJ* 1998;316: 459–60.
18. Underhill RA, Dewhurst J. The doctor cannot always tell. Medical examination of the "intact" hymen. *Lancet* 1978;1: 375–6.
19. Fourcroy J. Customs, culture, and tradition—what role do they play in a woman's sexuality? *J Sex Med* 2006;3: 954–959.
20. Koğacıoğlu D. Gelenek söylemleri ve iktidarın doğallaşması: namus cinayetleri örneği. <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/g/e/gelenek-soylemleri-ve-iktidarindogallasmasi.pdf> Erişim Tarihi: 28.01.2013.
21. Kardam F. Namus gerekçesiyle öldürülme yada kendi canına kıyım: kadın cinselliği üzerinde baskıların benzer koşullarda farklı sonuçları mı?. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/namus_ger_oludirme.pdf Erişim Tarihi: 28.01.2013.